

Hanna Siikilä & Iiris Toikka

TUNNETAITOKASVATUSTA 0–3- VUOTIAILLE

Varhaiskasvattajien toimintatapoja arjen
pedagogiikassa

Opinnäytetyö
Sosionomi

2019

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Hanna Siikilä & Iiris Toikka	Sosionomi (AMK)	Maaliskuu 2019
Opinnäytetyön nimi		38 sivua
Tunnetaitokasvatusta 0–3-vuotiaille Varhaiskasvattajien toimintatapoja arjen pedagogiikassa		2 liitesivua
Toimeksiantaja		
Eteläsavolainen päiväkot		
Ohjaaja		
Virve Jussila		
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyön aihe on tunnetaitokasvatus varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen aihe nousi työelämästä. Tietoisuus tunnetaitokasvatuksen merkityksestä on lisääntynyt viime vuosina. Tutkimuskysymys oli: millä tavalla varhaiskasvattajat toteuttavat tunnetaitokasvatusta 0–3-vuotiaille osana arjen pedagogiikkaa? Tarkoituksena oli kerätä käytännön tietoa varhaiskasvattajilta tunnetaitokasvatuksesta tässä ikäluokassa verkkokyselyn avulla. Tavoitteena oli tehdä erilaisia arjen pedagogiikan käytänteitä näkyväksi. Tutkimus rajautui tähän ikäluokkaan, koska sitä on tutkittu varsin vähän.</p>		
<p>Tämä opinnäytetyö oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa aineisto kerättiin pääsääntöisesti avoimista kysymyksistä koostuvalla verkkokyselyllä. Verkkokysely julkaistiin Facebookissa kahdessa varhaiskasvatukseen suunnatussa ryhmässä. Vastaja ei rajattu vain varhaiskasvatuksen opettajiin, koska kaikki varhaiskasvattajat toteuttavat tunnetaitokasvatusta. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalysysillä. Ensin aineisto koodattiin, jonka jälkeen se tiivistettiin luokittelun avulla viiteen pääluokkaan.</p>		
<p>Tutkimuksessa selvisi, että tunnetaitokasvatuksessa käytettiin eniten sanallista tukemista. Lapsille sanoitettiin ja nimettiin tunteita erilaisissa tilanteissa. Varhaiskasvattajien mielestä fyysinen läsnäolo loi lapselle turvallisen tilan tunteiden kokemiseen. Kaikkien tunteiden hyväksyminen nähtiin tärkeänä asiana tunnetaitokasvatuksessa, kuten myös empaattinen suhtautuminen erilaisiin tunteisiin. Varhaiskasvattajat tiedostivat oman vastuunsa roolimallina olemisena. Lasten kanssa tuli harjoitella eri tunteiden kanssa toimimista, jotta hänen tunnetaitonsa vahvistuvat. Lisäksi tutkimuksessa nousi esille suurena kokonaisuutena toiminnan suunnittelun merkitys tunnetaitokasvatuksessa.</p>		
<p>Tulosten pohjalta teimme sen johtopäätöksen, että varhaiskasvatuksessa toteutetaan monipuolisesti tunnetaitokasvatusta 0–3-vuotiaille. Lasten kaikki tunnetilat hyväksytään ja heitä tuetaan niiden käsittelemisessä. Suurin osa tunnetaitokasvatuksesta tapahtuu varhaiskasvattajan ja lapsen välisessä aidossa vuorovaikutuksessa eikä siihen tarvita mitään erityisiä välineitä. Varhaiskasvattajat käyttävät mielellään kuvakortteja ja kirjoja apuna tunnetaitokasvatuksessa.</p>		
Asiasanat		
Tunteet, tunnetaidot, tunnetaitokasvatus, varhaiskasvatus		

Author (authors)	Degree	Time
Hanna Siikilä & Iiris Toikka	Bachelor of Social Services	March 2019
Thesis title Emotional skills education for 0–3 years old Methods in everyday pedagogy from early childhood educators		38 pages 2 pages of appendices
Commissioned by A daycare in South Savonia		
Supervisor Virve Jussila		
Abstract <p>The subject of the thesis was emotional skills education in early childhood education and care. The objective was to find out different practical methods to perform emotional skills education in early childhood education and care with 0–3-year olds. The research question was: how does the early childhood educators execute emotional skills education as a part of everyday pedagogy?</p> <p>This research was qualitative and it was carried out with an internet survey. The link for the survey was published in two Facebook groups that were directed to the early childhood educators. The collected data was analyzed with data based content analysis. First the data was coded and then it was classified.</p> <p>With this research, it was discovered that early childhood educators used most often verbal support in emotional skills education. They also admitted the importance of being physically present and available for the children. Acceptable atmosphere supported children's emotional skills development. The early childhood educators were aware of being role models for the children of dealing with different emotions. They also understood the importance of practicing emotion regulation with the children. Planning the daily activities raised as one of the main elements in emotional skills education.</p> <p>In conclusion, the early childhood educators have a wide range of means to carry out emotional skills education. The most important part is a genuine interaction between the educator and the child. All feelings are allowed and the early childhood educators help the children to deal with different emotions.</p>		
Keywords Emotions, emotional skills, emotional skills education, early childhood education and care		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	ARJEN PEDAGOGIIKKA VARHAISKASVATUKSESSA	6
3	TUNTEET JA NIIDEN KEHITYS VARHAISLAPSUUDESSA	9
4	SOSIAALIS-EMOTIONAALISET TAIDOT	10
4.1	Itsesäätely	11
4.2	Tunnetaidot	12
4.3	Tunnetaitokasvatus	14
4.4	Varhaiskasvattajan rooli tunnetaitokasvatuksessa	15
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	16
5.1	Kvalitatiivinen tutkimus	17
5.2	Verkkokysely aineistonkeruumenetelmänä	18
5.3	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	20
5.4	Eettisyys ja luotettavuus	22
6	TUNNETAITOKASVATUS ARJEN PEDAGOGIIKASSA	24
6.1	Sanallinen tukeminen	24
6.2	Fyysinen läheisyys	25
6.3	Hyväksyvä ilmapiiri	26
6.4	Varhaiskasvattaja roolimallina	27
6.5	Toiminnan suunnittelu	27
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUKSET	30
8	POHDINTA	33
	LÄHTEET	36

Liite 1. Kyselylomakkeen saatekirje

Liite 2. Kyselylomake Word-muotoon muutettuna

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössämme tutkimme tunnetaitokasvatuksen toimintatapoja varhaiskasvatuksessa 0–3-vuotiaille osana arjen pedagogiikkaa. Aihe nousi esille työelämäkumppanimme kanssa käydyssä keskustelussa.

Opinnäytetyömme on tutkimuksellinen työ, jossa pyrimme saamaan tietoa tutkimusongelmaamme: millä tavalla varhaiskasvattajat toteuttavat tunnetaitokasvatusta 0–3-vuotiaille osana arjen pedagogiikkaa? Keräsimme opinnäytetyömme aineiston verkkokyselyn avulla, jonka linkin jaoimme Facebookissa kahdessa eri varhaiskasvattajille suunnatussa ryhmässä. Analysoimme aineiston aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Toteutimme opinnäytetyömme alkuvuodesta 2019.

Tunnetaitokasvatus kiinnostaa meitä molempia, joten päätimme lähteä työstimään kyseistä aihetta ja rajasimme sen 0–3-vuotiaisiin, koska me molemmat haluaisimme työskennellä nuorten lasten kanssa valmistumisen jälkeen. Huomasimme myös, että lähes kaikki tunnetaitomateriaalit on suunniteltu yli kolmevuotiaille eikä 0–3-vuotiaiden tunnetaitokasvatuksesta ole tehty opinnäytetöitä lähes lainkaan. Lisäksi suurin osa tunnetaitokasvatusmateriaaleista ovat tuokiopohjaisia, minkä takia ne eivät sovellu kunnolla alle kolmevuotiaille.

Tavoitteenamme oli koota yhteen erilaisia, konkreettisia arjen pedagogiikan tapoja toteuttaa tunnetaitokasvatusta 0–3-vuotiaille, jotta toimivat käytänteet saataisiin laajaan käyttöön. Lasten tunnetaidot on nostettu uudessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 26) esille ja tunnetaitokasvatus on yleistynyt huomattavasti varhaiskasvatuksessa. Tietoisuus tunnetaitokasvatuksen merkityksistä on kasvanut viime vuosina paljon ja se on tällä hetkellä yksi keskeinen aihealue varhaiskasvatuksessa. Mielestämme aiheen tutkiminen täydensi ammatillista osaamistamme.

Tunnekasvatusta on tutkittu paljon yli kolmevuotiaiden lasten parissa toteutetuissa opinnäytetöissä, mutta alle kolmevuotiaita koskevia opinnäytetöitä on selvästi vähemmän. Suurimmassa osassa opinnäytetöitä on käytetty tuokiokeskeisiä menetelmiä. Esimerkiksi Helenius ja Tuominen (2015)

tutkivat opinnäytetyössään tunnekasvatuksen toteutumista eräässä päiväkodissa sekä suunnittelivat ja toteuttivat sinne tuokiot erilaisista tunteista.

Matinsaaren ja Perälampi-Vainion (2018) opinnäytetyössä oli tunnetaitokasvatuksen toteuttamisessa näkökulmana monilukutaito. Qvick (2017) taas tutki kirjojen hyödyntämistä tunnetaitojen harjoittelemisessa. Ripattila-Lassi ja Vinni listaavat opinnäytetyössään (2018, 33–35) kirjallisuuden pohjalta erilaisia ideoita ja vinkkejä toteuttaa tunnetaitokasvatusta varhaiskasvatuksessa. Näissä kaikissa opinnäytetöissä on varhaiskasvatukseen tuotettu toimintatapoja, mutta me taas haluamme kartoittaa käytössä olevia käytäntöjä.

Puikkonen (2017) havaitsi opinnäytetyössään, että Tampereen varhaiskasvattajat kokivat tunnekasvatuksen tärkeäksi osaksi työtään. Tutkimuksessa arjen pedagogiikka nousi yhdeksi keskeisistä toimintatavoista tunnekasvatuksessa. Hän myös mainitsi mahdollisena jatkotutkimuksena käytännön toimintatapojen tutkimuksen ja niiden koostamisen oppaaksi. Tämä tutkimustulos tukee opinnäytetyömme aiheen rajausta.

Opinnäytetyömme keskeisiä käsitteitä ovat varhaiskasvatus, arjen pedagogiikka, sosiaalis-emotionaaliset taidot, tunteet ja tunnetaitokasvatus sekä kasvattajan rooli tunnetaitokasvatuksessa. Käsitlemme varhaiskasvatusta hyvin tiiviisti ja aiheemme näkökulmasta. Avaamme tunteita käsitteenä sekä niiden kehittymistä varhaislapsuudessa, painottaen kolmea ensimmäistä ikävuotta. Sosiaalis-emotionaalisten taitojen kehittymisen alla kuvaamme myös itsesäätelytaitojen kehitystä tunnetaitojen kehityksen lisäksi, koska ne liittyvät tiiviisti toisiinsa. Tunnetaitokasvatusta avaamme ensin käsitteenä ja pohdimme sen toteuttamista varhaiskasvatuksessa sekä kasvattajan roolia siinä. Teoreettisen viitekehyksen jälkeen avaamme kyselyn tuloksia luvussa 6.

2 ARJEN PEDAGOGIIKKA VARHAISKASVATUKSESSA

Varhaiskasvatuslaissa (13.7.2018/540, 2. §) kuvataan varhaiskasvatusta seuraavasti: “lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti

pedagogiikka.” Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan (2018, 14) varhaiskasvatuksessa opitaan tietoja ja taitoja, jotka tukevat lasten osallisuutta ja aktiivista toimijuutta. Lapsena opitut hyvät tunnetaidot auttavat selviytymään erilaisista tilanteista läpi elämän.

Opetushallituksen laatiman Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoituksena on taata saman tasoinen varhaiskasvatus valtakunnallisesti (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7). Varhaiskasvatukselle on asetettu useita eri tavoitteita, esimerkiksi toteuttaa monipuolista pedagogista toimintaa ja tukea lapsen vuorovaikutustaitoja sekä muiden kunnioittamista (Varhaiskasvatustieteen laki 3. §). Varhaiskasvatuksen perustana on kasvatustieteiden ja monitieteiden tutkimusten pohjalta kokonaisvaltainen ymmärrys kasvusta, kehityksestä sekä oppimisesta. Toiminnassa tulee huomioida lapsen yksilölliset tarpeet. (Kuokkanen 2018, 25.)

Perustoiminnot ovat ihmisen perustarpeisiin vastaavia toimintoja, joiden toteuttaminen on välttämätöntä ja toistuvat joka päivä. Tämä toistuvuus luo struktuuria lapsen päivään. Perustoimintojen yhteydessä voidaan kehittää esimerkiksi lapsen itsetuntoa, kielellistä ilmaisua sekä aisti- ja havaintotoimintoja. (Kettukangas & Härkönen 2014, 100–102.)

Varhaiskasvatuksen jokapäiväisiin rutiineihin kuuluvat muun muassa siirtymätilanteet, ruokailu, lepo ja ulkoilu. Nuorempien lasten kohdalla on oleellista käyttää näihin arjen tilanteisiin suurin osa päivästä. (Tiusanen 2008, 79.) Nykyisen tiukasti strukturoidun päivärytmin takia varhaiskasvattajan ajatukset ovat helposti jo seuraavassa toiminnassa. Olisi hyvä miettiä, hyötyykö lapsi enemmän useista eri aktiviteeteista vai aidosti läsnä olevasta aikuisesta. (Mikkola & Nivalainen 2009, 31.)

Varhaiskasvattajan laadukas vuorovaikutus mahdollistaa laadukkaan pedagogiikan toteutumisen. Varhaiskasvatuksen laatua arvioitaessa vuorovaikutus on keskeinen kriteeri, koska työtä tehdään niin vahvasti omalla persoonalla. Panostamalla vuorovaikutukseen, voidaan parantaa varhaiskasvattajan suhdetta lapseen. (Ahonen 2017, 74.) Aikuisen luodessa tietoisesti tilaa vuorovaikutukselle, tekee hän päivästä lapselle merkityksellisemmän. Varhaiskasvattajan tulisi keskittyä tekemään juuri siitä

hetkestä ja päivästä lapselle miellyttävä olemalla läsnä ja vuorovaikutuksessa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 22.)

Varhaiskasvatuksessa kasvatusta, opetusta ja hoitoa nivoutuvat yhteen saumattomaksi kokonaisuudeksi. Nämä kolme ulottuvuutta painottuvat eri tavalla eri ikäryhmissä. Kasvatusta avulla lasta voidaan auttaa tiedostamaan oman toimintansa vaikutuksia itseensä ja muihin ihmisiin. Opetuksessa tulee huomioida lapsen kehittyvät taidot ja yksilölliset vahvuudet. Hoitoon sisältyy jokapäiväiset tilanteet, jotka ovat myös kasvatusta- ja opetustilanteita. Niissä voidaan harjoitella muun muassa vuorovaikutustaitoja sekä itsestä huolehtimista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 23.)
Hoitotilanteiden merkitys kasvatustilanteina korostuu 0–3-vuotiaiden kanssa, koska työskentelyn pääpaino on arjen pedagogiikassa.

Raision kaupunki tutki arkitoimintapedagogiikan toteutumista varhaiskasvatuksessa vuosina 2007–2008. Arkitoimintapedagogiikalla tarkoitettiin tässä tutkimuksessa arjen tilanteiden hyödyntämistä pedagogisina tilanteina ja opetussisältöjen tietoista lisäämistä niihin. Tutkimus toteutettiin varhaiskasvatusta kaikissa ikäryhmissä 0–6-vuotiaiden kanssa. Arkitoimintatilanteita hyödynnettiin tietoisesti varhaiskasvatusta tavoitteiden saavuttamiseksi ja niihin sisällytettiin opetustilanteita. Tutkimukseen osallistuneet työntekijät kokivat arkitoimintapedagogiikan tärkeäksi ja heidän mielestään olisi hyvä, että työntekijöitä koulutettaisiin siihen liittyen. (Raision kaupunki 2008, 3, 23.)

Me käytämme tässä opinnäytetyössä termiä arjen pedagogiikka, jolla tarkoitamme arjen jokapäiväisten tilanteiden näkemistä kasvatusta- ja opetustilanteina. Nykyään arjen toiminnot nähdään yhtä tärkeinä lapsen kasvuun ja kehitykselle kuin kasvattajien pitämät ohjatut tuokiotkin. Ammattitaitoinen varhaiskasvattaja tiedostaa rutiininomaiset arjen tilanteet potentiaalisina kasvatusta- ja oppimistilanteina. (Virolainen 2018, 172–173.)
Tässä opinnäytetyössä tarkoitamme varhaiskasvattajilla varhaiskasvatusta opettajia, sosionomeja sekä lastenhoitajia. Varhaiskasvatusta työntekijöiden kelpoisuudet on määritelty Varhaiskasvatusta laissa (Varhaiskasvatusta laki, luku 6).

3 TUNTEET JA NIIDEN KEHITYS VARHAISLAPSUUDESSA

Niemen mukaan (2014, 76, 78, 153) ihmisen neljä perustunnetta ovat mielihyvä, pelko, suru ja aggressio. Näiden lisäksi on myös kaksi yleistä sosiaalista tunnetta, häpeä ja syyllisyys. Jokaisella perustunteella on tärkeä tarkoitus ihmisen toiminnan ohjauksessa. Esimerkiksi pelon tunteen tarkoituksena on turvata ihmisen psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia. Positiiviset tunteet auttavat negatiivisten tunteiden käsittelemisessä: nauraminen helpottaa häpeän ja syyllisyyden tunteista selviämistä.

Jokaisella on olemassa perusta tunnekokemuksille, koska tunteet ovat kehollisia. Ne tuntuvat aistimuksina, muodostuvat ajatuksina sekä näkyvät muille kasvojemme ilmeissä ja kehonkielessämme sekä kuuluvat äänenpainoissamme. Tunteiden kokemiseen vaikuttavat monet asiat, kuten esimerkiksi temperamentti sekä hermostorakenne, jonka muokkautumiseen kasvatusympäristö on vaikuttanut. Tunteiden voimakkuuteen vaikuttaa myös sen hetkinen fyysinen ja henkinen olotila. (Jääskinen 2017a, 12–13.)

Tunne on aina vain tunne ja se olisi syytä tuntea läpikotaisin, jotta se pääsee poistumaan kehosta. Tunteiden kokematta jättäminen aiheuttaa niiden patoutumisen sisälle ja lopulta ne purkautuvat ulos erilaisina kehon ja mielen oireina. (Jääskinen 2017a, 13, 17.) Jos tunteiden ilmaiseminen ei ole sallittua se voi olla lapsen hyvinvoinnille vaarallista. Pahimmillaan lapselle voi muodostua tunnelukko, jolloin hän ei kykene tunnistamaan tai nimeämään tunteitaan. (Peltonen 2005, 12–14.)

Joissain tilanteissa tunteita on syytä peittää tai säädellä, mutta on tärkeää päästää ne ulos jossain vaiheessa. Lapsen tunteita ei tule vähätellä tai estää häntä tuntemasta isoja tunteita. Lapselle tulisi tarjota turvallinen tila, jossa purkaa tunteitaan ja myös olla läsnä keskustelemassa niistä. Lapsille voi olla luontaista käsitellä tunteitaan toiminnallisesti, mutta keskustelun kautta lapsi oppii nimeämään tunteita. (Cacciatore 2010, 11.)

Aivan pienellä lapsella näkyvät vain tunteiden ääripäät: hän on joko tyytyväinen ja iloinen tai sitten hän itkee ja hänellä on paha olla. Lapsen kasvaessa ja kehittyessä myös tunteiden kirjo laajenee. Alkaa erottua

esimerkiksi pelkoa, jännitystä, iloa. (Tunnetaitoja oppii harjoittelemalla 2013.) Pienellä vauvalla tunteiden ja käyttäytymisen säätely liittyvät vahvasti toisiinsa. Ne ilmenevät esimerkiksi kykynä rauhoittaa itseään, virikkeiden etsimisessä itsensä aktivoimiseksi sekä sopivan uni-valverytmin löytämisenä. Vauva kykenee suhteellisen aikaisin tunnistamaan tunteita ilmeistä, eleistä sekä äänensävyistä. (Aro 2013a, 23.)

Taaperoiässä lapsi alkaa kokea monimuotoisempia tunteita, joiden kohtaamisessa hän tarvitsee aikuisen apua. Esimerkiksi epäonnistumisen tunne voi olla lapselle vaikea käsitellä, koska hän todella uskoi pystyvänsä yrittämäänsä asiaan ja epäonnistuminen horjuttaa hänen uskoaan omaan kyvykkyyteensä. (Aro 2013a, 24–25.) Tässä iässä lapsi oppii myös tunnistamaan muiden tunteita ja esimerkiksi lohduttamaan aikuista tämän ollessa surullinen (Jakkula 2008, 39).

Vasta kolmannen ikävuoden jälkeen lapselle kehittyy ymmärrys siitä, että erilaiset tunteet vaikuttavat toimintaan. Lisäksi hän oppii yhdistämään erilaiset tunteet ja tilanteet toisiinsa sekä sen, että hän voi omilla tunteillaan vaikuttaa toisten toimintaan. Lapsen kielellisten taitojen kehittyminen vaikuttaa suuresti lapsen kykyyn säädellä tunteitaan ja tämän takia tunteiden nimeäminen ja säätely kehittyvät nopeasti kolmannen ikävuoden tienoilla. (Aro 2013a, 25.)

Lapsen kehitys etenee askeleittain ja varsinkin kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana kehitystä tapahtuu paljon ja nopeaan tahtiin. Varhaislapsuudessa luodaan kivijalka myöhemmälle kehitykselle. Kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana luodaan pohja persoonalle, vaikka se kehittyykin läpi elämän. Puutteet tässä kehitysvaiheessa voivat vaikuttaa aikuisuuteen. (Keltikangas-Järvinen 2012, 21.)

4 SOSIAALIS-EMOTIONAALISET TAIDOT

Sosiaalis-emotionaaliset taidot pitävät sisällään laajan kokonaisuuden, johon kuuluvat muun muassa tunteiden käsittely ja hyväksytyt sosiaalinen toiminta. Käytännössä sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen kehitys linkittyvät niin tiiviisti yhteen, ettei niitä ole mielekästä erottaa täysin toisistaan. Ympäristö ja lapsi itse vaikuttavat suuresti sosiaalis-emotionaalisten taitojen kehitykseen,

mutta siihen vaikuttaa myös geneettinen perimä, kuten temperamentti. Lapsen temperamenttia ei voida muuttaa, mutta sosiaalis-emotionaalisten taitojen harjoittamisella häntä voidaan tukea ilmaisemaan itseään suotavalla tavalla. (Ahonen 2017a, 16–17.)

Usein ongelmat sosiaalis-emotionaalisisissa taidoissa ilmenevät jo ennen kouluikää. Tämän takia varhaiskasvattaja on keskeisessä asemassa näiden taitojen kehittymisen tukemisessa, tarvitsipa lapsi erityistä tukea tai ei. Varhaiskasvatuksen suurissa lapsiryhmissä lasten sosiaalis-emotionaaliset taidot joutuvat koetukselle joka päivä erilaisten tilanteiden ja kokemusten kautta. (Määttä ym. 2017, 8.)

Hyvät sosiaalis-emotionaaliset taidot omaavat lapset ovat enemmän yhteydessä tunteisiinsa ja tunnistavat paremmin tarpeensa. Varhaiskasvatuksessa tulisi panostaa sosiaalis-emotionaalisten taitojen kehityksen tukemiseen, koska ne vaikuttavat suuresti siihen, miten lapsi onnistuu koulussa. Tällä tavalla pystyttäisiin ehkäisemään ongelmien kasaantumisen ja apua saataisiin tarjottua jo aikaisessa vaiheessa. Sosiaalis-emotionaaliset taidot vaikuttavat keskeisesti myös aikuisuudessa. (Ahonen 2017a, 22.)

4.1 Itsesäätely

On vaikea määritellä itsesäätelyä yksiselitteisesti. Pelkistettynä itsesäätely tarkoittaa ihmisen kykyä hallita omaa käytöstään sekä tunteitaan. Itsesäätelyn avulla elämämme on mielekästä ja pystymme mukauttamaan toimintamme tilanteeseen sopivaksi. (Aro 2013b, 10.)

Lapsen itsesäätelytaidot vaikuttavat suuresti hänen sosiaalisiin suhteisiinsa. Itsesäätelytaitojen avulla lapsi kykenee luomaan hänelle tärkeitä sosiaalisia kokemuksia sekä niiden kautta hän pystyy olemaan osana sosiaalista verkostoa. Heikot itsesäätelytaidot omaava lapsi voi jäädä helposti ryhmän ulkopuolelle ja tämä voi vahingoittaa hänen kehitystään. (Ahonen 2017a, 19.)

Pienen lapsen tunne hänen mahdollisuudestaan hallita ja vaikuttaa ympäristöön lisää hänen itsesäätelyn haluaan, esimerkiksi lapsen

huomatessa, että kun hän nauraa jollekin asialle, aikuinen tekee sen uudestaan. Usein kielellisen kehityksen ajatellaan liittyvän vahvasti itsesäätelyn kehitykseen, mutta on huomattava, että ennen puhumaan oppimista lapsi kykenee moniin itsesäätelyyn liittyviin asioihin. (Aro 2013a, 20–21.) Tämän takia meistä onkin tärkeää kiinnittää huomiota jo alle kolmevuotiaiden tunnetaitokasvatukseen.

Ahonen havainnollistaa (2017a, 18–19) itsesäätelytaitojen vaikutusta tunteiden säätelyyn pettymyksen kokemuksen kautta lautapeli-esimerkillä. Lapsi, jolla on jo hyvät itsesäätelytaidot, kykenee ilmaisemaan pettymyksensä pienenä harmituksena ja tiedostaa, ettei hän ole huono pelaaja, vaikka hävisi lautapelin. Hän voi jopa kyetä iloitsemaan toisen puolesta. Lapsen vasta harjoitellessa pettymyksen tunnetta, tunnepurkaus hävitessä voi olla suuri. Lapsi voi suuttua tai ruveta itkemään eikä hän pysty huomioimaan muiden tunteita.

Jos itsesäätelytaidoissa on ongelmia, ne voivat ilmetä tunteiden yli- tai alisäätelyinä. Ylisäätely voi näkyä esimerkiksi syrjään vetäytymisenä, pelokkuutena sekä estyneisyytenä. Aggressiivisuus ja impulssien hallitsemattomuus taas voivat kertoa tunteiden alisäätelystä. (Aro 2011, 106.) On laajasti tunnustettua, että matalat itsesäätelytaidot ovat yhteydessä useisiin käytöshäiriöihin ja sosiaalisiin ongelmiin. Ympäristön ja genetiikan vaikutuksen merkitys itsesäätelytaitoihin on edelleen keskustelun alla. (Coyne & Wright 2014.)

4.2 Tunnetaidot

Tunnetaidoilla tarkoitetaan tunteiden ymmärtämistä ja niiden kanssa toimimista. On tärkeää nähdä tunteiden kanssa toimiminen taitona, jota voi kehittää. (Jääskinen 2017b, 16.) Tunnetaidoilla tarkoitetaan myös tunteiden ilmaisemista, säätelyä sekä sietämistä. Tunteiden tunteminen on automaattista, mutta jokainen voi kuitenkin valita millä tavalla niihin reagoi. Reagointitavan valitseminen voi joskus olla haastavaa. Jokaiselta löytyy valmiuksia tunteiden säätelyyn, mutta niitä tulee harjoitella. (Jääskinen 2017a, 13, 168.) Tunnetaito on kyky tunnistaa ja nimetä tunteita sekä itsessä, että muissa ihmisissä. Lapsella se voi esimerkiksi näkyä mielihalujen

hillitsemisenä tai siinä, että lapsi osaa leikkiä kaverin kanssa. Varhaiskasvatuksessa tunteisiin tutustutaan elämysten ja kokemusten kautta. (Jalovaara 2009, 95–96.)

Tunnetaitoja käytetään joka päivä – osittain tietoisesti ja osittain vaistomaisesti. Tunnetaidot ovat tärkeä osa sosiaalista vuorovaikutustamme, mutta vaikka ne ovat arkipäiväisiä, voi niiden merkitys joskus unohtua. Reilu vuosikymmen sitten tunnetaitoja ei nähty keskeisenä asiana ja ne olivat jääneet muiden painotuksien takia taka-alalle. (Peltonen 2005, 12.) Nykypäivänä on herätty tunnetaitokasvatuksen tärkeyteen ja sitä on ruvettu toteuttamaan tietoisesti.

Tutkimuksissa on havaittu, että lapset, joille on opetettu tunnetaitoja osaavat keskittyä paremmin, ovat kykeneviä rauhoittamaan itsensä paremmin sekä käyttävät harvemmin väkivaltaa tilanteen ratkaisemiseksi (Gottman & Declare 1997, Rantasen 2013, 23 mukaan). Tunnetaitojen avulla lisääntyvät esimerkiksi levollisuus, itseluottamus, myönteinen elämänasenne sekä elämänhallinnan tunne. Hyvillä tunnetaidoilla voi olla myös positiivinen vaikutus terveyteen, esimerkiksi puolustuskyky paranee ja riski sairastua masennukseen pienenee. Ne voivat myös edistää oppimista ja parantaa sosiaalisia taitoja. (Jääskinen 2017a, 37.)

Tunnetaitojen ollessa heikkoja, tunteet ovat impulsseja, joiden mukaan toimitaan. Tällöin ei kyetä säätelemään omaa käyttäytymistään tunteiden aikana, vaan se voi purkautua välittömästi tunteen kokemisen jälkeen esimerkiksi huutamisena, lyömisenä tai puremisena. (Ahonen 2017a, 19.) Vaistonvarainen toiminta on lapsille ominaista, koska he eivät vielä pysty säätelemään toimintaansa tehokkaasti (Lundán 2012, 9).

Tutkimuksissa on todettu, että ihmiset, joilla on useita eri tunteidensäätelykeinoja pystyvät säätelemään tunteitaan tehokkaammin. He myös pystyvät selviytymään sosiaalisista tilanteista paremmin kuin ihmiset, joiden tunteidensäätelykeinot ovat suppeat. (De France & Hollenstein 2017.) Tunnetaitokasvatuksen aloittaminen jo varhaiskasvatuksessa antaa lapselle useita eri tapoja käsitellä ja ilmaista tunteitaan.

4.3 Tunnetaitokasvatus

Vaikka tunteiden tunteminen tulee meille luonnostaan, on niiden hallitsemisen, käsittelemisen ja ilmaisemisen harjoittelu elinikäinen prosessi. Tunteiden tietoista säätelyä opitaan yleensä vasta alakouluiässä. Aikuisen rooli tukijana ja sanoittajana on tähän asti, ja sen jälkeenkin, keskeinen. (Jääskinen 2017a, 12.) Lapsen haastavaa käyttäytymistä ei pidä ajatella hänen syynään, vaan pitäisi ymmärtää tilanteen johtuvan lapsen vielä kehittymättömistä keinoista käsitellä tunteitaan. Tämän ajattelumallin avulla lapseen suhtaudutaan usein myönteisemmin. (Lundán 2012, 37.)

Tunnerehellisyys luo pohjan tunnetaitojen opettelulle. Tunnerehellisyys tarkoittaa sitä, että aikuisen tulee olla rehellinen omista tunteistaan ja tällä tavalla opettaa lapselle, että tämä voi luottaa toisten sanomisiin. Omat tunteensa näyttävälle lapselle tunnerehellisyys tulee luonnostaan. Tunnetaitokasvatuksessa on oleellista opettaa lapselle, ettei ole olemassa oikeita tai vääriä tunteita, vaan kaikki tunteet ovat sallittuja. Lapselle tulee opettaa, että tunne sinänsä ei ole negatiivinen, vaikka kokemus olisikin kurja. (Haapsalo 2016, 17.)

Tunteiden tietoinen harjoittelu aloitetaan tunteiden nimeämisellä sekä miettimällä erilaisiin kokemuksiin liittyviä tunteita ja omaa reagoitua niihin. Hyvä keino tunteen suuruuden hahmottamiseen on tunnemittari, jonka avulla lapsi voi pohtia ja kuvata kuinka suurena hän kokee sen hetkisen tunteen. Onko tunne iso, keskikokoinen vai pieni. Tämän avulla tunnetta pystytään konkretisoimaan, jotta aikuinen ymmärtää lapsen yksilöllisen kokemuksen tunteesta. (Tunnetaitoja oppii harjoittelemalla 2013.)

Tunnetaitoja opitaan kokemalla, harjoittelemalla sekä tutkimalla, niitä harjoitellessa ei riitä pelkät sanalliset neuvot. Erilaisia tilanteita erilaisten tunteiden kanssa on tärkeää käydä puhumalla läpi lapsen kanssa. Aikuinen myös näyttää lapselle esimerkkiä tunteiden kanssa toimimisessa omalla käytöksellään, vaikka hän ei sitä aina tiedostakaan. Jokainen hetki on mahdollisuus tunnetaitokasvatukseen, mutta on luonnollista, että aina aikuisen omat resurssit eivät riitä siihen. (Jääskinen 2017a, 170.)

4.4 Varhaiskasvattajan rooli tunnetaitokasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa tunnetaitojen tukeminen on keskeisessä osassa tuettaessa lapsen psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Työntekijän tulee auttaa lasta tunnistamaan tunteita ja tällä tavoin mahdollistaa hänelle niiden säätely. Tunteiden säätelyn harjoittelun tulisi olla osana kaikkea toimintaa, eikä keskittyä vain tuokioihin. (Ahonen 2017b, 53.) Nykyisin erityisryhmien vähentyessä ovat eri kehitysvaiheissa ja erilaista tukea tarvitsevat lapset samassa ryhmässä, mikä asettaa lisää haasteita ja paineita varhaiskasvattajille ja vaatii toiminnan suunnittelulta enemmän. (Määttä ym. 2017, 8.)

Tunnetaitokasvatuksessa varhaiskasvattajalta vaaditaan sensitiivisyyttä, jotta hän osaa huomioida lasten yksilölliset tarpeet. Sensitiivisyyden avulla varhaiskasvattaja kykenee aistimaan lasten tunnetiloja heidän eleistään ja ilmeistään. (Jääskinen 2017a, 94, 97.) Tunnetaitoja opettaessa varhaiskasvattajan on tärkeää tunnistaa omat tunteensa, jotta hän osaa auttaa muita. Pelkkä teorian opettaminen ei riitä, vaan on tärkeää, että on tunneyhteys lapsiin. Opettaminen tapahtuu oman persoonan avulla. Läsnaolollamme on suuri vaikutus tilanteeseen, jos emme ole oikeasti läsnä, sen huomaa sanoista ja teoistamme huolimatta. Tunnetaitojen ohjaamisessa tärkeintä ei ole asiantuntijuus ja pedagoginen lähestyminen vaan lapsen hyväksyminen, kuuleminen ja näkeminen juuri sellaisena kuin hän on. On tärkeää sisäistää lapsen keskeneräisyys ja ajateltava, että lapsi tekee parhaansa sen hetkisillä taidoillaan. (Jääskinen 2017a, 233–234.)

Määttä ym. tutkimuksessa selvisi (2017, 39), että suosituimpia arjen käytänteitä tunteiden käsittelytaitojen tukemisessa varhaiskasvatuksessa olivat erilaiset tunnekortit ja -kuvat. Tärkeinä tekijöinä pidettiin myös positiivista ilmapiiriä sekä vuorovaikutuksen laatua. Lasten vahvuuksien esille nostamista ja myönteiseen käyttäytymiseen kannustamista arvostettiin suuresti. Pienryhmien hyödyntäminen pedagogisessa toiminnassa sekä leikin ja satujen käyttö näiden taitojen tukemisessa nousivat myös esille vastauksissa.

Varhaiskasvattajan tulisi kiinnittää huomiota siihen, että lasten kanssa harjoitellaan kannustamaan toisia sekä autetaan lapsia löytämään omat vahvuutensa. Kannustus ei saisi rajoittua ainoastaan erilaisiin suorituksiin, vaan lapsia tulisi opettaa kannustamaan toisiaan myös erilaisissa tilanteissa, kuten esimerkiksi tunteiden ilmaisemisessa ja kaveritaidoissa. (Ahonen 2017b, 48.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyöprosessimme alkoi keväällä 2018, kun laitoimme sähköpostia toisen meistä edelliseen harjoittelupaikkaan ja tiedustelimme, olisiko heillä ideoita tai kiinnostusta opinnäytetyöhön. He olivat kiinnostuneita ja laittoivat listan erilaisista aiheista, jotka olivat nousseet heidän työtiimissään esille. Me valitsimme näistä tunnetaitokasvatuksen, koska aihe kiinnosti meitä molempia ja oli mielestämme ajankohtainen. Lisäksi koimme, että aiheen tutkimisesta olisi meille hyötyä valmistumisen jälkeen työelämässä. Ikäryhmäksi rajautui 0–3-vuotiaat, koska meidän työelämäohjaajamme työskentelee kyseisen ikäryhmän kanssa ja me molemmat haluaisimme työskennellä sen ikäisten lasten kanssa.

Työelämäkumppanimme oli eteläsavolainen varhaiskasvatusyksikkö. Pohdinnan jälkeen päädyimme tekemään tutkimuksellisen opinnäytetyön, joka perustuu kyselyn avulla kerättyyn tietoon. Tämän myötä työelämäohjaajamme rooli muuttui enemmän mentorin suuntaan. Kysyimme työelämäohjaajamme mielipidettä kyselylomakkeestamme ennen kyselyn julkaisemista sekä opinnäytetyöprosessin lopuksi kysyimme, kokiko hän keräämämme tiedon hyödylliseksi.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli saada verkkokyselyn avulla vastaus tutkimuskysymykseemme. Tutkimuskysymyksemme oli: millä tavalla varhaiskasvattajat toteuttavat tunnetaitokasvatusta 0–3-vuotiaille osana arjen pedagogiikkaa? Tavoitteenamme oli tehdä näkyväksi erilaisia käytännön toimintatapoja toteuttaa tunnetaitokasvatusta 0–3-vuotiaille varhaiskasvatuksessa.

5.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Tässä tutkimussuuntauksessa tavoitteena ei ole todentaa olemassa olevia totuuksia, vaan pyrkimyksenä on löytää ja paljastaa tosiasioita. (Hirsjärvi ym. 2013, 161.) Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen tutkimus, koska pyrimme selvittämään, millä tavalla tunnetaitokasvatusta toteutetaan varhaiskasvatuksessa 0–3-vuotiaiden parissa ja tekemään käytetyt toimintatavat näkyviksi. Tavoitteenamme ei ollut numeraalisen tiedon tuottaminen, vaan erilaisten käytänteiden selvittäminen.

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa pyritään selvittämään, mistä jossain ilmiössä on kyse. Laadullisen tutkimuksen avulla voidaan saada ilmiöstä syvällisempi kuva, mutta tulokset eivät ole yleistettävissä, koska tulokset ovat päteviä vain kohdejoukossa. (Kananen 2017, 32–33.) Kananen toteaa myös (2017, 35), että laadullisessa tutkimuksessa tulokset esitetään kirjoitetussa muodossa, kun taas määrällisessä tutkimuksessa ne esitetään numeroiden avulla.

Kohderyhmä valitaan kvalitatiivisessa tutkimusmenetelmässä tarkoituksenmukaisesti (Hirsjärvi ym. 2013, 164). Valitsimme tutkimuksemme kohderyhmäksi varhaiskasvattajat, joka on varsin laaja kohderyhmä, mutta kuitenkin selkeä rajaus satunnaisjoukosta. Emme halunneet rajata kohderyhmää ainoastaan varhaiskasvatuksen opettajiin, koska kaikki varhaiskasvattajat toteuttavat tunnetaitokasvatusta, varsinkin osana arjen pedagogiikkaa.

Facebookissa on ryhmiä moniin eri tarkoituksiin. Siellä voi keskustella itseä kiinnostavista aiheista ja löytää saman henkisiä ihmisiä. Osa ryhmistä on tarkoitettu tietystä aiheesta keskustelemiseen ja niihin liittyäkseen voi joutua pyytämään luvan. (Haasio 2009, 47–48.) Valitsimme aineiston keruualustaksi kaksi varhaiskasvatukseen suuntautunutta Facebook-ryhmää. Toinen ryhmä on nimeltään *Varhaiskasvattajan materiaalipankki*, jonka ideana on jakaa erilaisia vinkkejä ja ajatuksia liittyen loruihin, leikkeihin ja askarteluun sekä keskustella yleisesti varhaiskasvatuksesta. Ryhmä on perustettu tammikuussa 2014 ja 17.1.2019 ryhmässä oli 43 857 jäsentä. Toisen ryhmän nimi on *Alle 3-*

vuotiaiden varhaiskasvatus ja siinä oli 6 273 jäsentä 17.1.2019. Tämä ryhmä on perustettu heinäkuussa 2016 ja se on suunnattu erityisesti alle kolmevuotiaiden kanssa työskenteleville varhaiskasvattajille alustaksi jakaa ideoita ja keskustella aiheesta. Molemmissa ryhmissä keskustelu pysyy selkeästi varhaiskasvatuksessa, niissä jaetaan käytännön asioita ja kysytään neuvoa esimerkiksi erilaisten teemojen käsittelyyn.

Facebookissa ryhmän voi määritellä suljetuksi, jolloin kaikki sovelluksen käyttäjät voivat löytää ryhmän ja nähdä sen jäsenet. Kuitenkin vain ryhmän jäseneksi hyväksytyt käyttäjät voivat nähdä ryhmässä julkaistut asiat ja julkaista itse ryhmässä. (Pönkä 2014, 96.) Molemmat valitsemamme Facebook-ryhmät ovat suljettuja ryhmiä, joihin täytyy lähettää liittymispyyntö. Molempien ryhmien ylläpitäjät kertoivat, että he hyväksyvät kaikki liittymispyynnöt, koska kaikki aiheista kiinnostuneet ovat tervetulleita keskustelemaan (Ylläpitäjä 1; Ylläpitäjä 2). Ryhmien jäsenet eivät siis välttämättä ole kaikki varhaiskasvattajia, jonka huomioimme kyselylomaketta laatiessamme.

5.2 Verkkokysely aineistonkeruumenetelmänä

Internetin eli verkon käyttö tutkimuksien tekemisessä on yleistynyt paljon ja sitä kautta saa kerättyä erilaisia aineistoja. Länsimaissa internetistä on tullut yhä enemmän ubiikki eli se on kaikkialla läsnä. Verkon käyttö on arkipäiväistänyt ja se on yhä suurempi osa jokapäiväistä elämää.

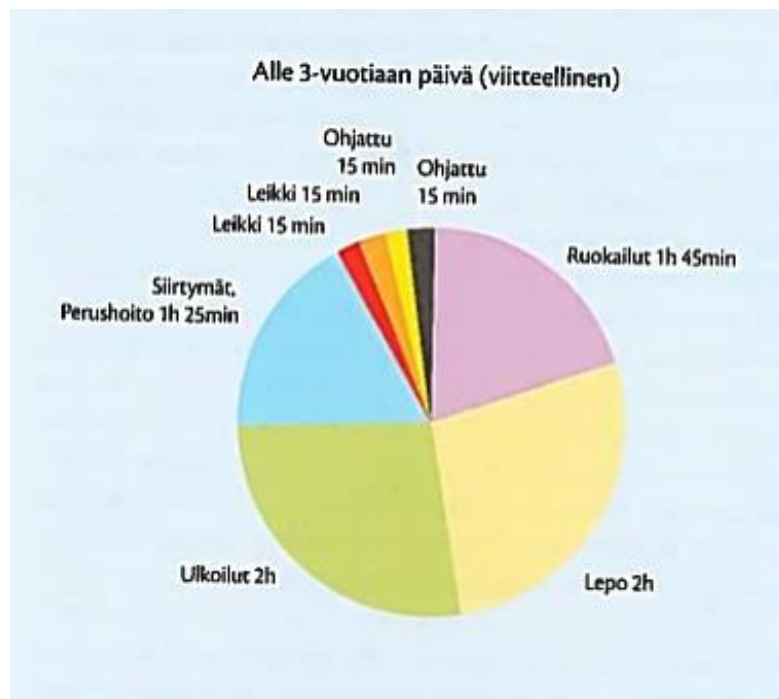
Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2012 49% suomalaisista käytti sosiaalista mediaa. (Laaksonen ym. 2013, 9–10.) Päätimme kerätä aineiston verkkokyselyllä, jonka toteutimme Webropol-ohjelmalla. Tiedon kerääminen haastatteluilla olisi vaatinut enemmän aikaa sekä rajannut vastaajat vain Etelä-Savon alueelle. Sähköisen kyselyn avulla pystyimme saavuttamaan laajemman kohderyhmän ja toivoimme sen avulla saavamme monipuolisemman aineiston. Lisäksi verkkokysely oli ympäristöystävällisempi kuin perinteinen paperilla toteutettu kysely.

Verkkokyselyn etuja on sen kustannustehokkuus ja nopeus. Kyselylomakkeen lähettämisestä ei yleensä kerry kuluja ja sen lähettäminen kuin myös vastausten lähettäminen on nopeaa. Lomaketta laatiessa on tärkeää

varmistaa sen toimivuus kaikilla mobiililaitteilla, jotta vastaajan on helppo täyttää se riippumatta siitä käyttääkö tietokonetta, älypuhelinta tai tablettia. (Valli & Perkkilä 2015, 109–110.) Webropol-ohjelmalla pystyimme tarkistamaan miltä kysely näyttää eri laitteilla avattuna, kuten tietokoneella tai mobiililaitteella.

Käytimme internetiä tutkimuksemme välineenä. Verkko on kyselyn väline silloin, kun sen avulla kerätään aineistoa. Yksi yleisimmin käytetty muoto on verkkokysely. Verkon käyttö mahdollistaa aineistonkeruun digitaalisessa muodossa. (Laaksonen ym. 2013, 18.)

Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksemme kyselylomakkeen, joka koostui pääsääntöisesti avoimista kysymyksistä (liite 2). Käytimme verkkokyselymme laatimisessa ohjenuorana Mikkolan ja Nivalaisen (2009, 30) esittelemää kuvaa alle kolmevuotiaan lapsen päivästä varhaiskasvatuksessa (kuva 1). Hyödynsimme myös harjoittelusta saatua omaa käytännön kokemustamme varhaiskasvatuksesta työstäessämme kyselylomaketta.

Kuva 1. Alle 3–vuotiaan päivä (viitteellinen) (Mikkola & Nivalainen 2009)

Avoimiin kysymyksiin oli eritelty seitsemän arjen pedagogiikan tilannetta, joihin varhaiskasvattajat saivat kuvata omin sanoin, millä tavoilla toteuttavat tunnetaitokasvatusta kyseisissä tilanteissa. Näiden tilanteiden lisäksi

kysyimme myös tunnetaitokasvatuksesta ohjatuissa tilanteissa, koska niissä voi tapahtua tunnetaitokasvatusta, vaikka tuokion aiheena ei olisikaan tunnetaitokasvatus. Muokkasimme vielä kyselylomaketta ennen julkaisua työelämäohjaajaltamme saadun palautteen pohjalta.

Meidän oli haastavaa löytää tietoa kyselystä kvalitatiivisena menetelmänä, koska se on varsin epätyypillinen menetelmä kerätä aineistoa kvalitatiiviseen tutkimukseen. Useissa kirjallisissa lähteissä laadullisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmiksi on listattu haastattelu, havainnointi sekä kirjalliseen materiaaliin perehtyminen (ks. Metsämuuronen 2006, 111–118; Kananen 2017, 83–126; Tuomi & Sarajärvi 2018, 84–97). Kuitenkaan kvalitatiivinen tutkimus ei aina vaadi läheistä kontaktia tutkittaviin (Hirsjärvi ym. 2013, 194).

Kyselylomake koostuu taustatiedoista ja kysymyksistä, joiden avulla saadaan vastaukset tutkimusongelmaan sekä tietoja vastaajista esimerkiksi ristiintaulukointia varten (Kananen 2012, 135). Me emme kuitenkaan käyttäneet taustatietoja muuhun kuin varmistaaksemme, että vastaajat kuuluivat kohderyhmäämme jonkinlaisella varhaiskasvatuksen työkokemuksella. Varmistimme myös, että vastaajat toteuttavat tai ovat toteuttaneet tunnetaitokasvatusta.

Kyselylomakkeen laatimiseen tulee käyttää aikaa. Lomakkeessa ei saa olla sattumanvaraisia kysymyksiä peräkkäin, vaan se tulee nähdä tärkeänä työkaluna tiedon hankkimisessa. (Oppenheim 1999, 100.) Käytimme kyselyssä pääsääntöisesti avoimia kysymyksiä, jotta saimme mahdollisimman tarkkaa tietoa varhaiskasvattajien toimintatavoista. Avoimet kysymykset mahdollistavat kaikkien vaihtoehtojen esilletulon ja erilaisia vastauksia voi olla yhtä monta kuin vastaajakin. Tämän takia aineiston käsittely voi olla aikaa vievää. (Kananen 2012, 125.)

5.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

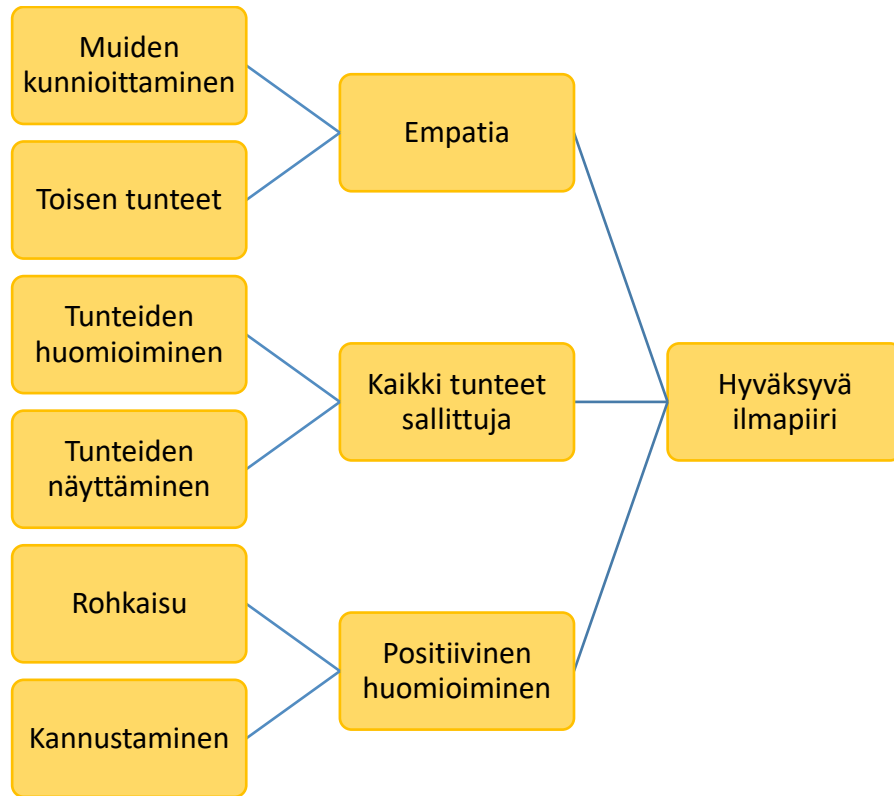
Laadullisessa tutkimuksessa sisällönanalyysin avulla pyritään yksinkertaistamaan aineistoa sekä saamaan se tiiviimpään muotoon. Käsittelemätön aineisto on hajanainen ja laaja, mutta sisällönanalyysin avulla aineistosta saadaan helpommin käsitettävä. Näin aineisto kuvaa selkeämmin

tutkittavaa ilmiötä ja siitä pystytään tekemään johtopäätöksiä. Tämän prosessin aikana ei kuitenkaan saa kadottaa oleellista tietoa. (Bruns & Grove 1997; Strauss & Cobin 1998, Tuomen & Sarajärven 2018, 122 mukaan.) Aineistoa käsitellessä meidän tuli kiinnittää huomiota siihen, ettemme rajanneet mitään oleellista pois tai muokanneet vastauksia niin, että niiden merkitys muuttui.

Meidän analyysimme oli aineistolähtöistä, koska emme etsineet siitä teorian avulla tulkintoja vaan teemat nousivat itse aineistosta. Kananen mukaan (2017, 136–137) aineistoa voidaan analysoida aineistolähtöisesti, jolloin tulkinnat nousevat aineistosta. Ennen kuin aineistoa pystyy analysoimaan, se pitää jollakin tavalla pelkistää. Yksi tapa tähän on koodaus, joka tarkoittaa aineiston tiivistämistä. Aineistolähtöisessä eli induktiivisessa lähestymistavassa ei ole ennakkokäsityksiä, vaan koodaus tapahtuu aineistosta nousevien aiheiden pohjalta. Koodauksessa samaa tarkoittavat asiat yhdistetään saman koodin alle.

Aloitimme aineistonanalyysin tulostamalla molemmille omat kopiot kyselyn vastauksista ja lukemalla ne itsenäisesti. Tämän jälkeen koodasimme aineiston alleviivaamalla aineistosta nousseet teemat eri väreillä. Koodauksen jälkeen vertasimme tekemiämme tulkintoja ja koostimme niistä yhteenvedon Word-tiedostoon. Vertaillessamme koodauksiamme, huomasimme, että olimme tulkinneet aineistoa samalla tavalla. Koodauksessa meidän tuli kiinnittää huomiota siihen, kuinka tarkasti tiivistimme aineistoa ennen analysointia. Liian ylimalkaisesti tehty koodaus voi hävittää osan oleellisesta tiedosta, mutta liian tiivis koodaus taas hankaloittaa analyysia (Kananen 2017, 137).

Koodauksen jälkeen samaa tarkoittavat asiat luokitellaan eli yhdistetään yhden termin alle. Käytännössä koodatusta aineistosta siis etsitään laajempia kokonaisuuksia. (Kananen 2017, 146.) Koska analyysi on aineistolähtöistä, ei voida etukäteen määrittää, montako vaihetta aineiston luokitteluun tulee sisällymään. Voi olla, että luokitteluun tarvitaan useita eri tasoisia luokkia tai että yksi luokka riittää. Tämä selviää vasta aineistoa analysoidessa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127.) Luokittelussa on huomioitava, että luokittelu vastaa tutkimusongelmaan (Kananen 2017, 132).

Kuva 2. Esimerkki aineiston luokittelusta

Koodauksen jälkeen työstimme aineistosta nousseista teemoista yhdeksän alaluokkaa, jotka tiivistyivät viiteen pääluokkaan. Tässä analyysinvaiheessa rajasimme aineistosta pois tutkimusongelmamme kannalta epäoleelliset asiat. Kuvassa 2 näkyy esimerkkinä hyväksyvä ilmapiiri -pääluokan luokitteluprosessi. Aineistosta nousi selkeästi esille muutama isompi kokonaisuus, jotka säilyivät itsenäisinä luokkina koko sisällönanalyysin ajan. Pääluokiksi muodostuivat sanallinen tukeminen, fyysinen läheisyys, hyväksyvä ilmapiiri, varhaiskasvattaja roolimallina sekä toiminnan suunnittelu.

5.4 Eettisyys ja luotettavuus

Hyviin tieteellisiin periaatteisiin kuuluvat rehellisyys, avoimuus ja tunnollisuus. Tutkimuksessa tulee kunnioittaa muita tutkijoita ja tuoda heidän tutkimustuloksensa arvostavasti esille. Tutkimustulosten tallentamisessa ja käsittelemisessä on oltava huolellinen ja huomioitava tietoturvallisuus. Tarvittaessa on hankittava tutkimuslupa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Viittasimme arvostavasti aikaisimpiin tutkimuksiin sekä lähdekirjallisuuteen käyttämällä oikeaoppisia lähdeviittauksia. Tallensimme tutkimustulokset muistitikulle omaan kansioonsa eivätkä ne olleet tallennettuina yleisessä käytössä olevalle koneelle. Tällä turvasimme sen, että vastaukset olivat vain meidän käytettävissämme eikä ulkopuolisilla ollut niihin pääsyä.

Opinnäytetyön valmistuttua hävitimme tulostetut vastaukset asianmukaisesti sekä poistimme kyselyn Webropol-ohjelmasta. Lisäksi poistimme vastaukset muistitikulta.

Emme tarvinneet tutkimuslupaa aineiston keräämiseen, koska vastaaminen oli vapaaehtoista eikä vastauksista käynyt ilmi vastaajan työpaikka. Näin ollen kyselyyn vastaaja antoi luvan käyttää vastauksiaan tutkimuksessamme. Saatekirjeessä toimme selkeästi esille mihin vastauksia käytetään (liite 1). Vastaaminen tapahtui täysin anonymisti. Lisäksi painotimme kyselyn saatekirjeessä, ettei vastaaja ilmoittaisi työpaikkaansa, koska se ei ollut tutkimuksen kannalta oleellista tietoa.

Tutkimuksesta täytyy aina kertoa tarkoitus ja tavoitteet, myös silloin kun kyselylomake on saatavissa jollakin internetsivulla. On tärkeää tuoda esiin tutkimuksen tietosuojakäytänne. Tutkimukseen osallistuvien tulee saada tietää, miten kerättyjä henkilöllisyystietoja käytetään ja säilytetään. (Kuula 2011, 175, 177.) Tutkimusetiikan näkökulmasta tutkimuksemme aineisto oli helppo käsitellä, koska emme keränneet vastaajilta minkäänlaisia tunnistetietoja.

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden todistaminen on hiukan haastavampaa, kuin määrällisessä tutkimuksessa. Luotettavuutta eli reliabiliteettia pystytään parantamaan kuvaamalla mahdollisimman tarkasti tutkimukseen vaikuttaneita asioita sekä sen toteutuksen kaikkia vaiheita. Analyysivaiheessa kerrottaessa tulisi kiinnittää huomiota luokittelun perusteluihin ja lukijalle olisi kerrottava millä tavalla ne ovat syntyneet. (Hirsjärvi ym. 2013, 232.) Havainnollistamalla lukijalle dokumenttien avulla tutkimusprosessia, voidaan parantaa luotettavuutta, koska tällä tavalla lukija pystyy näkemään tutkijan tekemät ratkaisut (Kananen 2017, 176). Opinnäytetyömme luotettavuutta lisää se, että kerroimme sen jokaisesta

vaiheesta selkeästi. Kuvassimme aineistonanalyysin prosessia sekä konkretisoimme sitä lukijalle kuvan avulla.

6 TUNNETAITOKASVATUS ARJEN PEDAGOGIIKASSA

Kyselymme oli auki kaksi viikkoa, jonka aikana muistutimme vastaamisesta Facebook-ryhmissä useita kertoja. Saimme kyselyyn 10 vastausta. Kyselyn oli aloittanut yhteensä 80 henkilöä ja se oli avattu 179 kertaa. Emme voi varmuudella todeta, että kyselyn olisi todella aloittanut 80 eri henkilöä, mutta arvelemme näin olevan.

Kaikki vastaajat työskentelivät vastaushetkellä tai olivat työskennelleet varhaiskasvatuksessa sekä yhtä lukuun ottamatta toteuttivat tai olivat toteuttaneet tunnetaitokasvatusta 0–3-vuotiaille. Vastaaja, jolla ei ollut tunnetaitokasvatuskokemusta ei vastannut lainkaan avoimiin kysymyksiin, joten tämä ei vaikuttanut tutkimuksemme tuloksiin.

6.1 Sanallinen tukeminen

Sanallinen tukeminen muodostui itsenäiseksi pääluokaksi heti aineistonanalyysin alusta asti. Aineistosta näkyi selkeästi, että varhaiskasvattajat käyttävät paljon sanallista ohjausta tunnetaitokasvatuksessa. Varhaiskasvattajat käyttivät sanallisesta tukemisesta erilaisia termejä, kuten nimeäminen, keskusteleminen, selittäminen, sanoittaminen, hoksauttaminen sekä kyseleminen.

Vastauksista kävi ilmi, että lasten tunteisiin vastattiin kaikista eniten sanallisesti. Varhaiskasvattajat käyttivät sanallista tukemista nimeämällä lasten tunteita erilaisissa tilanteissa. Esimerkiksi lapsen ikävä huoltajia kohtaan huomioitiin nimeämällä se ja tällä tavalla autettiin lasta ymmärtämään tunnettaan ja kokemustaan.

Lasten kanssa keskusteltiin tunteita herättävistä asioista, esimerkiksi sään mukaisesta pukeutumisesta. Selittämällä lapselle tilanteita ja toimintatapoja, pyrittiin lisäämään hänen ymmärrystään ja tällä tavalla pyrittiin helpottamaan hänen tunnekokemustaan. Lasta myös ohjattiin sanallisesti eri tilanteissa, mikä auttoi lasta käsittelemään tunteitaan. Esimerkiksi lapsen kokiessa kiukun

tunnetta, hänelle tarjottiin erilaisia hyväksytyjä toimintatapoja purkaa kiukkuaan.

Selkeästi eniten mainittiin sanoittaminen, joka nimettiin toimintatavaksi jokaisessa arjen tilanteessa. Tunteiden sanoittamista tehtiin lasten tunteista varsinkin lapsen saapuessa varhaiskasvatukseen. Tällöin lapsen tunnetila huomioitiin ja selitettiin, miksi huoltajan pitää lähteä. Tunteita sanoittaessa ja nimetessä lapselle ei kerrottu suoraan mitä hän tuntee, vaan sanottiin esimerkiksi ”sinua taitaa nyt...” tai ”minusta näyttää, että sinä olet...”. Vastauksissa mainittiin lähinnä negatiivisia tunteita ja niiden sanoittamista, esimerkiksi ristiriitatilanteissa.

6.2 Fyysinen läheisyys

Myös fyysinen tukeminen erottui omaksi pääluokakseen alusta asti. Varhaiskasvattajat mainitsivat, että fyysinen tukeminen on syyliä, halausta, silitystä, oikeanlaista kosketusta, turvalelu sekä läsnäoloa. Aineistosta ilmeni, että useimmiten varhaiskasvattavat tarjosivat turvaa sylin avulla.

Varhaiskasvattajien mielestä oli tärkeää, että lapsi pääsi syliin halutessaan. Syliin sai tulla tarvittaessa ja siinä sai olla niin pitkään kuin halusi. Eräs varhaiskasvattaja kertoi käyttävänsä syylistä syliin-periaatetta lapsen saapuessa varhaiskasvatukseen, tämä oli hänen mielestään tärkeää varsinkin pienten lasten kanssa turvallisuuden tunteen vahvistamiseksi. Lapsen tunteisiin vastattiin myös halaamalla ja silittämällä. Halaamalla lapselle pystyttiin antamaan fyysistä turvaa avuksi tunteen käsittelemiseen.

Fyysistä läheisyyttä lapsi sai tarvittaessa myös turvaelustaan, joka loi turvallisuuden tunnetta tunteen käsittelemiseen. Varhaiskasvattajat mainitsivat myös oikeanlaisen kosketuksen harjoittamisen lasten kanssa, esimerkiksi toisen silittämisen. Lisäksi oikeanlaista kosketusta harjoiteltiin leikin avulla, esimerkiksi halailuleikissä sekä hoitamalla sairaita nalleja.

Aikuisen läsnäoloa pidettiin tärkeänä asiana lasten tunnetaitojen tukemisessa. Varhaiskasvattajat tarjosivat läsnäolollaan lapselle turvaa ja lohtua hänen sitä tarvitessa, esimerkiksi lapsen itkiessä häntä lohdutettiin silittämällä. Lasten

kohdatessa erilaisia tunteita, varhaiskasvattaja oli läsnä kuuntelevana aikuisena. Tällä tavalla lapsi ei kokenut olevansa yksin tunteidensa kanssa.

6.3 Hyväksyvä ilmapiiri

Hyväksyvä ilmapiiri -pääluokkaan sisältyy kolme alaluokkaa: empatia, kaikki tunteet sallittuja sekä positiivinen huomioiminen. Empatia -alaluokkaan sisältyvät toisten tunteiden huomioiminen, empatiataitojen harjoittelu, muiden kunnioittaminen, anteeksipyyttäminen sekä empaattinen suhtautuminen lapseen. Kaikki tunteet sallittuja -alaluokkaan kuuluvat tunteiden näyttäminen ja huomioiminen, tunteisiin vastaaminen sekä tunteiden tukeminen. Positiivinen huomioiminen -alaluokkaan sisältyvät rohkaiseminen, tukeminen sekä kannustaminen.

Kaikkien tunteiden hyväksyminen nähtiin tärkeänä tunnetaitokasvatuksessa. Lapset saivat näyttää tunteensa vapaasti eikä mitään tunnetta kielletty ilmaisemasta, lapsia sai harmittaa ja itkettää. Lapsille kerrottiin, että kaikki tunteet ovat sallittuja.

Varhaiskasvattajat huomioivat lasten eri tunnetilat ja vastasivat niihin. Tunteet olivat sallittuja kaikissa arjen tilanteissa myös silloin, kun ne esiintyvät varhaiskasvattajalle epämiellyttävissä tilanteissa. Esimerkiksi, jos lapsi koki päivälevon aikana turvattomuutta, hänen tunteensa ja tarpeensa huomioitiin ja hyväksyttiin. Hänelle annettiin mahdollisuus kokea tunne eikä sitä kielletty vain sen takia, että päivälevon aikana tulisi olla hiljaa.

Hyväksyvää ilmapiiriä loi varhaiskasvattajan rauhallinen ja empaattinen suhtautuminen lapsen tunteisiin. Lapsen tunteita oltiin valmiita kuuntelemaan ja häntä tuettiin tunteiden käsittelyssä. Lapsen tuntiessa epävarmuutta tai kokiessa epäonnistumisia, varhaiskasvattaja rohkaisi ja tuki häntä. Lasten onnistumiset olivat yhteisiä ilon aiheita.

Varhaiskasvattajat nostivat empatian yhdeksi keskeiseksi asiaksi tunnetaitokasvatuksessa. Aikuisen suhtautuminen empatialla lapsen tunteisiin koettiin tärkeäksi. Tällä tavalla lapsi koki, että hänen tunteensa hyväksytään ja huomataan. Lasten kanssa myös harjoiteltiin empatiataitoja yhdessä.

Pohdittiin ja keskusteltiin, millaisia tunteita oma käytös saattoi herättää kaverissa. Lapsilta esimerkiksi kysyttiin miltä jonkin asia mahtaa toisesta tuntua ja tällä tavalla lasta autettiin miettimään miltä toisesta tuntuu.

Vastauksista kävi ilmi, että varhaiskasvattajien mielestä muiden mielipiteiden ja tunteiden kunnioittamisen harjoittelu tukee lasten tunnetaitoja. Myös anteeksipyyttämisen harjoittelu nousi esille vastauksista.

6.4 Varhaiskasvattaja roolimallina

Varhaiskasvattaja roolimallina -pääluokka muodostui esimerkin näyttämisen - alaluokasta. Tämä alaluokka piti sisällään omalla esimerkillä näyttämisen sekä fyysisen ohjaamisen. Varhaiskasvattajien mielestä heidän oma esimerkinsä oli oleellista erilaisissa arjen tilanteissa ja niissä syntyvien tunteiden säätelyssä. Esimerkiksi varhaiskasvattaja näytti omalla toiminnallaan, että joskus täytyy maltaa odottaa ja millä tavalla liikutaan siirtymätilanteissa. Tällä tavalla lapsi näki käytännössä, millaista käytöstä häneltä toivottiin.

Ristiriitatilanteissa varhaiskasvattaja pystyi mallintamaan omalla toiminnallaan, kuinka tilanteet voisi ratkaista ja kuinka asioista pystytään sopimaan. Esimerkiksi jonkin tilanteen harmittaessa lasta, varhaiskasvattaja pystyi näyttämään omalla esimerkillään, miten tunteesta pääsee eteenpäin. Osallistamalla lasten leikkeihin aikuinen voi tuoda esimerkiksi kotileikissä näkyviin erilaisia ratkaisuja eri tilanteisiin.

Varhaiskasvattaja toimi lapselle esimerkkinä myös tunteiden säätelyssä. Tarvittaessa varhaiskasvattaja sanoitti lapselle omia tunteitaan ja näytti kuinka toimia niiden kanssa. Tällä tavalla lapsi näki, että myös aikuiset kokevat erilaisia tunteita ja miten he toimivat niiden kanssa.

6.5 Toiminnan suunnittelu

Toiminnan suunnittelu -pääluokka muodostui kolmesta alaluokasta: menetelmät, arjen apuvälineet ja ajanhallinta. Menetelmät -alaluokka piti sisällään kirjoja, kortteja, lauluja, verkkomateriaaleja, näytelmiä, leluja sekä MiniVerso -sovittelumallin. Arjen apuvälineet -alaluokassa oli oheistoimintaa, kuvia, apuvälineitä, askartelua sekä vapaaehtoinen osallistuminen.

Ajanhallinta -alaluokkaan kuului joustavuus, kiireettömyys, ajan havainnollistaminen sekä ennakointi.

Lapsen tunnetaitokasvatuksessa nostettiin esille ennakointi. Lapsen tunnekokemuksia pyrittiin helpottamaan erilaisilla arjen ratkaisuilla. Ennakoinnin avulla lapsella oli aikaa toimia rauhallisesti ja onnistua ilman kiireen painetta. Esimerkiksi lapselle konkretisoitiin aikaa ajastimella, jossa näkyi eri värillä jäljellä oleva aika. Näin lapselle ei tullut yllätyksenä esimerkiksi leikin lopettaminen, vaan hän pystyi valmistautumaan siihen etukäteen ja tällä tavalla pystyttiin helpottamaan tunteiden hallintaa.

Varhaiskasvattajien mielestä toiminnansuunnittelussa oli tärkeää tehdä pukeutumis- ja siirtymätilanteista kiireettömiä ja joustavia. Lapset turhautuivat helposti pukeutumistilanteissa, jolloin varhaiskasvattajan tuki koettiin tarpeelliseksi. Näihin tilanteisiin varhaiskasvattajat liittivät myös sanallista tukemista, lapsen tunne sanoitettiin ja häntä kehoitettiin pyytämään apua tarvittaessa. Odotusajan minimoimisen nähtiin helpottavan lasten tunnekokemuksia.

Vastauksista nousi esille useita erilaisia arjen apuvälineitä, joita varhaiskasvattajat hyödynsivät tunnetaitokasvatuksessa erilaisissa arjen tilanteissa. Kuvat koettiin hyviksi apuvälineiksi tunnetaitokasvatukseen arjen pedagogiikassa, sillä niitä oli helppo hyödyntää eri tilanteissa. Erilaisia tunnetiloja kuvaavien korttien avulla pystyttiin pohtimaan lapsen kanssa hänen omaa tunnetilaansa. Niiden avulla myös harjoiteltiin tunnistamaan erilaisia tunteita esimerkiksi lajittelemalla niitä hyvän mielen ja pahan mielen laatikoihin.

Erilaisten oheistoimintojen hyödyntäminen koettiin hyväksi, varsinkin odotustilanteissa. Lasten kanssa nimettiin kehonosia, vaatteita tai muita mieleen tulevia asioita. Varhaiskasvattajat käyttivät myös erilaisia leikkejä, lauluja ja loruja. Näiden avulla pyrittiin tasoittamaan lasten tunnetiloja ja ennaltaehkäisemään turhautumista.

Eräs varhaiskasvattaja kertoi heillä olevan käytössä niin sanotun kiukkupallon. Ryhmän tilojen jokaisen huoneen seinään oli kiinnitetty punainen pallo, jota

lapsi sai mennä työntämään tarpeen vaatiessa. Lapsi ohjattiin työntämään kiukkupalloa, sen sijaan, että olisi purkanut pahaa mieltään toiseen lapseen tai leluihin. Ryhmän lapset saivat päättää, mihin kohtaan pallot kiinnitettiin.

Kiukun käsittelemiseen oli hyödynnetty Maltin ja Valtin kiukusta kertovaa jaksoa, joka löytyy Yle Areenasta. Kiukkua oli käsitelty myös askartelemalla kiukkuinen lumimyrsky, jonka tekemisessä lapset repivät ja rypistelivät paperia sekä liimasivat silpun paperille. Lisäksi ryhmässä käsiteltiin kiukkua repimällä ja heittelemällä sanomalehtiä.

Yksi vastaajista sanoi käyttävänsä peiliä osana tunnetaitokasvatusta. Peilin kautta lapset pystyivät kokeilemaan, miltä erilaiset tunteet näyttivät ja tuntuivat. Lisäksi tunnetaitokasvatusta liitettiin osaksi sen hetkistä toimintakauden teemaa. Esimerkiksi eräessä ryhmässä Nalle Puh -teeman aikana keskusteltiin eri hahmojen tunnetiloista. Tunnetaitojen tukemisessa nähtiin tärkeäksi myös vapaaehtoinen osallistuminen ohjattuun toimintaan.

Vastauksista kävi ilmi, että monet varhaiskasvattajat käyttivät erilaisia valmiita materiaaleja. Eräessä ryhmässä oli käytetty Molli-kirjaa, vaikka se onkin suunnattu vanhemmille lapsille. Varhaiskasvattaja kuitenkin koki, että he saivat sovellettua sitä 0–3-vuotiaille tunnetaitokasvatukseen. He olivat esimerkiksi tutustuneet pelkoon pimeässä huoneessa, jossa roikkui heijastamia, joita katseltiin taskulampuilla. Lopuksi lapset saivat heijastimet omikseen. Pimeään huoneeseen oli myös rakennettu luola, johon lapset saivat halutessaan kontata.

Usea varhaiskasvattaja mainitsi käyttävänsä tunnetaitokasvatuksessa kirjoja. Nimeltä mainittiin Mollin lisäksi Jukka Hukka sekä Ympyräiset. Tunteiden kirjasto -värityskirjan avulla oli käsitelty esimerkiksi yksinäisyyttä ja kaverisuhteita. Suomen Mielenterveysseuran Lapsen mieli -kirjasta käytettiin Voimalorua vahvistamaan lapsen itsetuntoa. Samalta seuralta oli käytetty myös pöytäteatteripakettia, jonka avulla käsiteltiin ulkopuolelle jäämistä sekä surua. Näytelmiä oli muutenkin hyödynnetty tunnetaitokasvatuksessa.

Musiikin avulla pohdittiin erilaisia tunteita. Esimerkiksi surua käsiteltiin Liikuntaleikkikoulu-levyltä olevalla *Iloinen, suruinen Maija* -kappaleen avulla.

Lapsille annettiin huivit ja he saivat liikkua haluamallaan tavalla musiikin tahdissa. Musiikki yhdistettiin myös osaksi maalaamista, esimerkiksi laitettiin soimaan iloista musiikkia, kun maalausaiheena oli ilo.

Tunnekortit mainittiin vastauksissa useita kertoja. Nimeltä mainittiin Jukka Hukka -tunnekortit, joita käytettiin keskustelun pohjana eri tunteita käsitellessä. Viitottu rakkaus -verkkosivun materiaalit koettiin hyväksi, esimerkiksi kuvitettu tarina kiukun kanssa toimimisesta. Yksi vastaajista mainitsi heidän käyttävän ryhmässään soveltaen MiniVerso-sovittelumallia.

Tunnetaitokasvatus huomioitiin myös osana muihin aiheisiin liittyviä toimintatuokioita. Lapsilta kyseltiin, millaisia tunteita erilaiset toiminnot heissä herättivät. Keskustelun herättelyn avuksi mainittiin legopalikat, joilla on erilaisia ilmeitä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUKSET

Tuloksista selviää, että tunnetaitokasvatusta toteutetaan 0–3-vuotiaille monipuolisesti osana arjen pedagogiikkaa. Varhaiskasvattajilla on useita eri toimintatapoja huomioida lasten tunteita ja tukea heitä niiden kanssa toimimisessa. Suurimpaan osaan ei tarvita mitään erityisiä menetelmiä tai välineitä vaan niihin tarvitaan vain aitoa vuorovaikutusta aikuisen ja lapsen välillä.

Sanallinen tukeminen nousi tuloksissa keskeiseksi tunnetaitokasvatuksessa ja sen avulla lapselle pystytään sanottamaan paitsi hänen omia tunteitaan myös muiden. Lasta tuetaan ilmaisemaan tunteitaan sanallisesti. Niemen mukaan (2014, 75) puhuminen on tavanomaisin keino tunteiden ilmaisemiseen, sillä sen avulla omasta tunnekokemuksesta saa jäsenyntyneemmän ja sitä on helpompi ymmärtää. Ymmärryksen avulla tunnekokemuksesta pääsee vaivattomammin eteenpäin.

Tutkimuksemme mukaan varhaiskasvattajat kannustavat ja rohkaisevat lapsia erilaisissa tilanteissa ja ovat tukena epäonnistumisen tapahtuessa. Lapsille myös annetaan mahdollisuus yrittää itse vaikeita asioita, mutta ollaan kuitenkin lähellä lapsen tarvitessa apua. Lapsen tutkiessa ja opetellessa uusia

taitoja, hän tarvitsee tukea ja kannustusta aikuiselta ja siksi onkin tärkeää, että aikuinen tunnistaa herkästi lapsen erilaiset tunnetilat (Mikkola & Nivalainen 2009, 21).

Kaksivuotiaana lapsen taidot sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen ovat vielä heikot, vaikka hän onkin kiinnostunut muista lapsista. Tämän takia lapsi ei osaa vielä ratkaista ristiriitatilanteita, vaan ne päättyvät aggressioon. Lapsi osaa ilmaista pahaa mieltään vain kehollisesti. (Keltikangas-Järvinen 2012, 110–111.) Tutkimuksessamme ilmeni, että varhaiskasvattajat tarjoavat lapsille eri keinoja ilmaista tunteitaan ja tämän avulla lapsi oppii hyväksytyjä tapoja käsitellä tunteitaan. On tärkeää, että tunnetaitoja harjoitellaan jo tässä iässä, koska tällä tavalla toimintatavat juurtuvat lapsen käytökseen paremmin.

Lasta ei tulisi jättää yksin suurien tunteiden kanssa, koska ne ovat hänelle itselleen hämmentäviä kokemuksia. Aikuisen tulisi auttaa lasta käsittämään mitä tapahtuu ja antaa hänelle tukea tunteen käsittelyssä. (Niemi 2014, 93–94.) Tutkimuksessamme käy ilmi, että varhaiskasvattajat kokevat tärkeäksi aikuisen läsnäolon lapsen kokiessa eri tunteita. Sanoittamisen ja nimeämisen avulla tunteista pyritään tekemään lapselle ymmärrettävämpiä.

Tunteita ei voi jakaa oikeisiin ja väärisiin tunteisiin, eikä niitä voi myöskään laittaa arvojärjestykseen. Aikaisemmat huonot kokemukset jostakin tunteesta voivat johtaa sen välttelemiseen, mikä ei kuitenkaan estä tunteen tuntemista, vaan rajoittaa tunne-elämää. Tunteen kieltäminen voi vain vahvistaa sen voimakkuutta. (Niemi 2014, 60–61.) Tutkimukseemme vastanneet varhaiskasvattajat tukevat lapsen terveen tunne-elämän kehittymistä sallimalla arjessa kaikki tunteet. Varhaiskasvattajat eivät lähde lapsen tunnetilaan mukaan, vaan pysyvät itse rauhallisina.

Aikuisen on tärkeää harjoitella lapsen kanssa tunnetaitoja, koska lapsen ei voida olettaa osaavan asioita ilman yhteistä harjoittelua. Aikuisen menettäessä malttinsa, hänen tulee käydä tilanne läpi jälkeinpäin yhdessä lapsen kanssa. Tällä tavalla lapsi näkee, että aikuisetkin joskus menettävät tunteidensa hallinnan. (Jääskinen 2017a, 47–48.) Tutkimuksestamme nousi esille, että varhaiskasvattajat tiedostavat vastuunsa esimerkkinä olemisesta

tunteiden kanssa toimimisessa. Tarvittaessa lapselle sanoitetaan myös varhaiskasvattajan tunteita.

Tunteiden purkaminen sanallisesti on hyvä keino, mutta usein myös kehollinen käsitteleminen on tarpeen. Erilaiset luovat menetelmät ovat tähän oiva keino. Niiden avulla tunteisiin saa etäisyyttä ja ne saavat konkreettisemmän muodon. (Jääskinen 2017a, 46.) Tutkimuksessammekin nousi esille luovien menetelmien käyttö tunnetaitokasvatuksessa. Varhaiskasvattajat mainitsevat käyttävänsä musiikkia ja askartelua osana tunnetaitokasvatusta.

Varhaiskasvatuksen arjessa on monia siirtymätilanteita. Näissä tilanteissa lapset saattavat siirtyä nopeastikin tunnetilasta toiseen. Varhaiskasvattajan olisi tärkeä osata ennakoida lasten tunnetilat. (Virolainen 2018, 177.) Tutkimuksemme mukaan varhaiskasvattajat ennakoivat lasten tunnetiloja varsinkin siirtymätilanteissa, joissa lapset saattavat turhautua helposti.

Yhdistävä tekijä tutkimukseemme vastanneiden varhaiskasvattajien tunnetaitokasvatuksessa on vuorovaikutus. Hyvä vuorovaikutus luo pohjan kaikelle toiminnalle ja sen merkitys korostuu tunnetaitokasvatuksessa. Vuorovaikutus mahdollistaa tutkimuksessa esille tulleet tavat toteuttaa tunnetaitokasvatusta; kasvattaja ei voi sanoittaa lapsen tunteita, jos hän ei ole vuorovaikutuksessa lapsen kanssa.

Jatkotutkimuksien avulla aiheesta voisi hankkia syventävää tietoa esimerkiksi havainnoimalla varhaiskasvattajien tunnetaitokasvatuksen toteuttamista. Ulkopuolisena voisi nähdä sellaisiakin toimintatapoja, joita varhaiskasvattajat eivät itse tiedosta. Tällä tavalla pystyisi myös havainnoimaan miten lapset suhtautuvat erilaisten toimintatapojen käyttöön.

Puikkosen mainitsema (2017, 48) varhaiskasvattajien toimintatavoista koottu opas tunnetaitokasvatukseen olisi meidänkin mielestä hyödyllinen. Oppaan koostamista varten olisi meidän mielestämme hyvä haastatella varhaiskasvattajia eri puolilta Suomea, jotta saataisiin monipuolisempi sisältö. Toisaalta olisi myös mielenkiintoista tutkia tunnetaitokasvatuksen

eroavaisuuksia maantieteellisesti, esimerkiksi Pohjois- ja Etelä-Suomen välillä.

8 POHDINTA

Saimme vastauksen tutkimuskysymykseemme, joka oli: millä tavalla varhaiskasvattajat toteuttavat tunnetaitokasvatusta 0–3-vuotiaille osana arjen pedagogiikkaa? Vaikka aineistomme oli varsin pieni, saimme siitä silti tietoa tunnetaitokasvatuksen toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa. Enemmistö vastauksista liittyi tutkimuskysymykseemme ja toi esille konkreettisia arjen toimintatapoja.

Aiheen ajankohtaisuuden takia ennakko-oletuksemme oli, että saisimme kyselyyn hyvin vastauksia. Tunnetaitokasvatus on ollut viime vuosina paljon keskustelun aiheena, paitsi varhaiskasvatuksessa myös julkisesti. Pohdimme, miksi kyselyyn tuli niin vähän vastauksia. Kyselyn oli kuitenkin avannut ja aloittanut moni, minkä perusteella kyselyn näkyvyys oli laaja. Mietimme, että olisiko kyselylomake kannattanut muotoilla jotenkin eri tavalla tai oliko kysely liian pitkä. Pohdimme, olisiko lyhyempi kyselylomake tuottanut enemmän vastauksia. Harkitsimme vastausajan jatkamista, mutta emme tehneet sitä, koska suurin osa vastauksista tuli muutaman päivän sisällä kyselyn julkaisemisesta. Tämän takia oli mielestämme perusteltua sulkea kysely aikataulun mukaisesti vähäisistä vastauksista huolimatta. Silmäilimme aineistoa ennen kyselyn sulkemista ja mielestämme aineisto oli tarpeeksi laaja analyysia varten.

Analyysi osoittautui kuitenkin varsin haastavaksi, vaikka selkeät kokonaisuudet nousivat vastauksista esille. Vastauksissa oli paljon erilaisia toimintatapoja, mutta niiden muokkaaminen helposti luettavaan muotoon oli vaativaa. Kyselyn vastauksia analysoidessamme pohdimme olisiko teemahaastattelu ollut parempi menetelmä toteuttaa tutkimuksemme. Jäimme kaipaamaan tarkennuksia muutamiin kohtiin, esimerkiksi minkä nimisiä kirjoja vastaajat olivat käyttäneet tai miten MiniVerso-sovittelumallia hyödynnettiin tämän ikäisten lasten kanssa. Haastattelussa olisimme voineet saada tarkentavilla kysymyksillä yksityiskohtaisempia vastauksia. Valitettavan monessa kysymyksessä vastaajat totesivat käyttävänsä jo mainitsemiaan

toimintatapoja. Haastattelussa tämä olisi ehkä voitu välttää, mutta se olisi voinut tapahtua myös siinä tutkimusmenetelmässä. Teemahaastattelussa olisi kuitenkin ollut omat haasteensa, esimerkiksi haastateltavien valinta.

Tutkimuksemme tulokset eivät ole yleistettävissä, vaan ne toteutuvat vain tässä vastaajajoukossa. Jos tutkimuksen toteuttaisi uudestaan, ei saisi välttämättä lainkaan samoja tuloksia. Kuten mainitsimme (ks. s. 16) niin laadulliset tutkimukset eivät ole toistettavissa, vaan ne kuvaavat aina vain sen hetkistä tilannetta ja sitä vastaajajoukkoa.

Me koemme tutkimuksesta saadun tiedon hyödylliseksi itsemme ja myös muiden varhaiskasvattajien näkökulmasta. Opinnäytetyöstämme voi saada erilaisia käytännön vinkkejä tunnetaitokasvatuksen toteuttamiseen arjen pedagogiikassa. Työelämämentorimme mielestä tutkimustuloksemme tukee heidän tekemäänsä tunnetaitokasvatustyötä sekä sitä voi hyödyntää ammattitaidon ylläpitämisessä. Hän ajattelee, että opinnäytetyömme voi toimia hyvänä materiaalina opiskelijan tai uuden työntekijän perehdyttämisessä.

Koska keräsimme aineistomme verkkokyselyn avulla, pohdimme eettisyyttä tiedon todenmukaisuuden näkökulmasta. Emme voi olla täysin varmoja, että vastaajat ovat varhaiskasvattajia, vaikka pyrimmekin saamaan tästä varmuuden taustatietokysymyksillämme. Lisäksi pohdimme vastausten luotettavuutta. Koska saimme vastaukset verkkokyselyllä emmekä havainnoimalla, emme voi olla täysin varmoja siitä toteuttavatko vastaajat todella tunnetaitokasvatusta kertomallaan tavalla.

Opinnäytetyöprosessimme eteni jouhevasti ja yhteistyömme toimi erinomaisesti läpi koko projektin. Löysimme lähdekirjallisuutta hyvin, mutta kansainvälisten lähteiden löytäminen oli haastavaa. Pyysimme tähän apua ohjaavalta opettajaltamme sekä englanninkielen opettajalta.

Ideointivaiheen jälkeen opinnäytetyömme aikataulu oli varsin tiivis. Aktiivinen aika oli vuoden 2018 marraskuusta vuoden 2019 maaliskuuhun. Silloin työmme eteni ideapaperista suunnitelmaan ja suunnitelman hyväksymisen jälkeen toteutimme kyselyn, analysoimme aineiston sekä kirjoitimme valmiin raportin. Pohdimme, että vaikuttiko tiivis aikataulu tutkimukseemme,

olisimmeko esimerkiksi päätyneet teemahaastatteluun kyselyn sijasta tai olisimmeko täydentäneet tutkimusta jollakin muulla menetelmällä.

Aihe kiinnosti meitä molempia, joten siihen perehtyminen oli meille mielenkiintoista ja innostavaa. Koimme teoreettiseen viitekehykseen perehtymisen lisäävän ammatillista osaamistamme. Mielestämme saimme tästä opinnäytetyöprosessista paljon työkaluja tulevaa työelämää varten.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2017a. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ahonen, L. 2017b. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Aro, T. 2011. Itsesäätelytaitojen kehityksen ongelmat lapsuudessa. Teoksessa Aro, T. & Laakso, M-L. (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti, 106–118.

Aro, T. 2013a. Itsesäätelytaitojen kehitys ja biologinen perusta. Teoksessa Aro, T. & Laakso, M-L. (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. 2. painos. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti, 20–40.

Aro, T. 2013b. Miten ymmärrämme itsesäätelyn? Teoksessa Aro, T. & Laakso, M-L. (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. 2. painos. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti, 10–18.

Cacciatore, R., toim. Hurma, V. 2010. Kiukkukirja. Aggressiokasvattajan käsikirja - vauvasta kouluikään. Helsinki: Väestöliitto.

Coyne, M. & Wright, J. 2014. The stability of self-control across childhood. *Personality and Individual Differences* 69, 144–149. Saatavissa: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0191886914003109> [viitattu 11.1.2019].

De France, K. & Hollenstein, T. 2017. Assessing emotion regulation repertoires: The Regulation of Emotion Systems Survey. *Personality and Individual Differences* 119, 204–215. Saatavissa: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0191886917304622> [viitattu 11.1.2019].

Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Haapsalo, T. 2016. Lapsen tunnekasvatus. Teoksessa Haapsalo, T., Kirkkopelto, K. & Repo, L. (toim.) Mun ja sun juttu! Lasten sosiaalisten taitojen vahvistaminen kiusaamisen ehkäisyssä. Helsinki: Lasten Keskus, 16–17.

Haasio, A. 2009. Facebook-opas. Helsinki: BTJ Kustannus.

Helenius, T. & Tuominen, T. 2015. Alle 3–vuotiaiden tunnekasvatus päiväkodissa. Opinnäytetyö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015080713927> [viitattu 5.12.2018].

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 15.–17. painos. Helsinki: Tammi.

Jakkula, K. 2008. Ensimmäiset vuodet luovat lapsen kehityksen perustan. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.) Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 33–44.

Jalovaara, E. 2009. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Tampere: Pilot-kustannus.

Jääskinen, A-M. 2017a. Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen. Helsinki: Lasten Keskus.

Jääskinen, A-M. 2017b. Mitä sä rageet? #Tunteita sikanolosta sairaan siistiin. Helsinki: Lasten Keskus.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Kettukangas, T. & Härkönen, U. 2014. Lasten osallisuus perustoiminnoissa. Teoksessa Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry, 96–114.

Kuokkanen, H. 2018. Kasvatus ja varhaiskasvatus. Teoksessa Häkkä, A., Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (toim.) Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. 4. painos. Helsinki: Edita, 9–28.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2., uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Laaksonen, S-M., Matikainen, J. & Tikka, M. 2013. Tutkimusotteita verkosta. Teoksessa Laaksonen, M-L., Matikainen, J. & Tikka, M. (toim.) Ootteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Tampere: Vastapaino, 9–33.

Lundán, A. 2012. Konstit vähissä? Ratkaisuja haastaviin kasvatustilanteisiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Matinsaari, H. & Perälampi-Vainio, I. 2018. Alle 3-vuotiaiden tunne- ja kaveritaitojen vahvistaminen monilukutaitoa hyödyntäen. Opinnäytetyö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201802052034> [viitattu 5.12.2018].

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa Metsämuuronen, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methelp, 79–147.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään: näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatiето.

- Määttä, S., Koivula, M., Huttunen, K., Paananen, M., Närhi, V., Savolainen, H. & Laakso, M-L. 2017. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Tilannekartoitus. Raportit ja selvitykset 2017:17. Opetushallitus. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://www.oph.fi/download/188456_lasten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf [viitattu 15.2.2019].
- Niemi, P. 2014. Hyvää mieltä & tunnetaitoja. Hämeenlinna: Päivä Osakeyhtiö.
- Oppenheim, A.N. 1999. Questionnaire Design, Interviewing and Attitude Measurement. London & New York: Cassel.
- Peltonen, A. 2005. Tunnetaidot ovat kaikkien ulottuvilla. Teoksessa Peltonen, A. & Kullberg-Piilola, T. (toim.) Tunnemuksuu. Tunnetaitoja perheille ja varhaiskasvattajille. Helsinki: Lasten Keskus, 12–17.
- Puikkonen, M. 2017. Lasten tunnekasvatuksen toteutuminen Tampereen kaupungin päiväkodeissa. Sähköinen lomakehaastattelu lastentarhaopettajille. Opinnäytetyö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017121321196> [viitattu 5.12.2018].
- Pönkä, H. 2014. Sosiaalisen median käsikirja. Jyväskylä: Docendo.
- Qvick, S. 2017. Satukirjoista tukea lasten tunnetaitojen vahvistamiseen. Opinnäytetyö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017062013840> [viitattu 5.12.2018].
- Raision kaupunki. 2008. Raision kaupungin päivähoiton arkitoimintapedagogiikka. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://docplayer.fi/138423-Arki-raision-kaupungin-paivahoidon-arkitoimintapedagogiikka.html> [viitattu 9.1.2019.]
- Rantanen, J. 2013. Vaikuta tunteisiin! Lisää voimaa tekemiseen. Helsinki: Talentum.
- Ripattila-Lassi, J. & Vinni, A. 2018. LAPSI SINÄ OLET IHANA! Sukupuolisensitiivinen kehotunnekasvatus varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018112217824> [viitattu 14.1.2019].
- Tiusanen, E. 2008. Päivittäiset toiminnot päivähoitossa. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.) Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja –kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 79–98.
- Tunnetaitoja oppii harjoittelemalla. 2013. Opetushallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.edu.fi/tunteesta_tunteeseen/tunnetaitoja_oppii_harjoittelemalla [viitattu 11.1.2019].
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf [viitattu 1.2.2019].

Valli, R. & Perkkilä, P. 2015. Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 109–120.

Varhaiskasvatuslaki. 13.7.2018/540.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Opetushallitus. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_19.12.2018.pdf [viitattu 24.1.2019].

Virolainen, A. 2018. Varhaiskasvatus arjen toimintana. Teoksessa Häkkä, A., Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (toim.) Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. 4. painos. Helsinki: Edita, 131–208.

Ylläpitäjä 1. 2018. Messenger. 10.12.2018. Alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatus.

Ylläpitäjä 2. 2019. Messenger. 17.1.2019. Varhaiskasvattajien materiaalipankki.

Tunnetaitokasvatus

Hei! Olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta ja opinnäytetyömme aiheena on tunnetaitokasvatus varhaiskasvatuksessa osana arjen pedagogiikkaa 0-3-vuotiaiden lasten kanssa.

Keräämme aineistomme opinnäytetyöhömmö verkkokyselyllä. Tavoitteenamme on saada tietoa siitä, miten tunnetaitokasvatusta toteutetaan käytännössä tälle ikäryhmälle ja opinnäytetyömme avulla jakaa tätä osaamista laajempaan käyttöön. Haemme vastaajia, jotka työskentelevät tällä hetkellä tai ovat työskennelleet varhaiskasvatuksessa 0-3-vuotiaiden kanssa ja jotka toteuttavat tai ovat toteuttaneet tunnetaitokasvatusta kyseisen ikäryhmän kanssa.

Toivomme, että vastaat kysymyksiimme mahdollisimman käytännönläheisesti, käyttämällä konkreettisia esimerkkejä. Kyselyssä on ensin kaksi taustatietokysymystä, mutta vastaukset ovat täysin anonyymejä. Ethän siis mainitse vastauksissa työpaikkaasi tai kuntaa, jossa työskentelet. Kaksi ensimmäistä kysymystä ovat pakollisia. Taustatietokysymysten jälkeen on 10 avointa kysymystä liittyen arjen eri tilanteisiin ja niissä tapahtuvaan tunnetaitokasvatukseen. Avoimet kysymykset ovat vapaaehtoisia eli sinun ei tarvitse vastata kaikkiin kohtiin.

Voit tallentaa vastauksesi ja jatkaa vastaamista myöhemmin, kyselyyn ei siis tarvitse vastata yhdeltä istumalta. Webropol-ohjelma kysyy sähköpostiosoitettasi ja lähettää linkin vastaamisen jatkamista varten. Me emme kuitenkaan käytä sähköpostiosoitettasi mihinkään, eikä se vaikuta vastauksesi nimettömyyteen.

Kyselyyn voit vastata 18.1.-1.2.2019 välisenä aikana.

Kiitos vastauksistasi ja ajastasi! Mukavaa kevään jatkoa!

Ystävällisin terveisin

Hanna Siikilä & Iiris Toikka

1. Työskentelen tällä hetkellä tai olen työskennellyt varhaiskasvatuksessa 0-3-vuotiaiden kanssa

Kyllä

Ei

2. Toteutan tällä hetkellä tai olen toteuttanut tunnetaitokasvatusta varhaiskasvatuksessa 0-3-vuotiaille

Kyllä

Ei

Miten toteutat tai olet toteuttanut tunnetaitokasvatusta 0-3-vuotiaille:

3. Lapsen saapuessa varhaiskasvatukseen ja lähtiessä sieltä?

4. Vapaan leikin aikana?

5. Siirtymätilanteessa?

6. Pukemisen aikana?

7. Ulkoilun aikana?

8. Ruokailun aikana?

9. Päivälevon aikana?

10. Ohjattujen tuokioiden aikana?

11. Jossakin muussa tilanteessa, missä ja millä tavalla?

12. Jos käytät jotain valmista menetelmää tai materiaalia, niin mitä ja millä tavalla